

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

HISTORIE 1. ZŠ T. G. MASARYKA V MILEVSKU V LETECH 1937-1953

Vedoucí práce: doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Autorka práce: Tereza Müllerová

Studijní obor: Pedagogika volného času, prezenční studium

Ročník: 4.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum: 29.3. 2022

Podpis:

Poděkování

„Děkuji vedoucímu bakalářské práce, doc. ThDr. Rudolfu Svobodovi, Th.D., za trpělivost, vstřícnost, cenné rady a čas, který mé práci věnoval. Poděkovat bych chtěla i mé rodině, která mě po celou dobu studia podporovala.“

Obsah

Úvod	5
1. Město Milevsko	7
1.1 Charakteristika regionu	7
1.2 Historie města Milevska do roku 1937.....	7
1.3 Milevsko v letech 1937-1953	9
2. Historie vzdělávání v Milevsku	11
3. 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko v letech 1937-1947	17
3.1 Učitelství sbor.....	17
3.2 Žáci a školní výuka.....	18
3.3 Události a jejich vliv na školu	19
3.4 Pravidelné školní akce.....	25
4. 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko v letech 1947-1953	27
4.1 Učitelství sbor.....	27
4.2 Žáci a školní výuka.....	28
4.3 Události a jejich vliv na školu	29
4.4 Pravidelné školní akce.....	31
Závěr	34
Seznam použitých zdrojů.....	36
Seznam použitých zkratk	38
Abstrakt.....	39
Abstract	40

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je historie vzdělávání v Milevsku se zaměřením na 1. ZŠ T. G. Masaryka v letech 1937-1953, ale zabývala jsem se rovněž samotnými počátky vzdělávání v tomto městě. Důvodem pro výběr tohoto tématu je osobní vztah k tomuto městu, neboť jsem zde vyrůstala a navštěvovala místní základní školu.

Prvotním záměrem práce bylo postihnout veškeré vzdělávání v Milevsku. Od tohoto původního úmyslu jsem ovšem částečně ustoupila a druhou polovinu bakalářské práce jsem věnovala pouze činnosti 1. základní školy T. G. Masaryka v Milevsku ve zmiňovaném časovém úseku 1937-1953. K tomuto období jsem totiž získala nejvíce zajímavých a podnětných informací z dostupných kronik. Tento časový rozptyl je rovněž spjat s důležitými mezníky ve vývoji našeho státu i našeho města, což mě přesvědčilo o nutnosti postihnout tuto dobu i v souvislosti s místní školou.

Mým cílem je přiblížit čtenáři život a vzdělání jak na základní škole, tak v Milevsku v určitém časovém úseku. Musela jsem nastudovat dostupné informace v odborných publikacích, ale především materiál v milevském muzeu a v milevských kronikách.

Historii Milevska jsem načerpala z dostupné literatury, zejména z knih: *800 let Milevska 1184/1984* (Jaroslav Bervida, František Doubek a kol.). Dále jsem využila publikace *Milevsko a jeho kraj* (Josefa Kytka), *Dějiny kláštera, města a panství Milevska sepsané léta 1841* (Erwin A. Weyrauch), *Smolná kniha města Milevska* (Vladimír Šindelář). Tyto knižní tituly mi zároveň pomohly při zpracování historie vzdělávání města Milevska. Doplňující informace mi poskytla kniha *Velké dějiny zemí Koruny české – Školství a vzdělanost* (Miroslav Novotný).

Nejdůležitější zdroj pro mě představují školní kroniky, uložené v archivu školy, u kterých mi bylo umožněno opatřit fotokopii. V případě těchto kronik se jedná o prameny velmi subjektivní, ovlivněné nelehkou dobou a osobností pisatele. Dále jsem čerpala z obecních kronik. Některé strany, mapující období 50. let 20. století, byly ovšem zneprístupněny, neboť obsahují osobní údaje a jejich zveřejnění by mohlo vést k případné konfrontaci tamějších přívrženců režimu. Tyto kroniky jsou uloženy v Okresním archivu města Písek a jsou dostupné i v digitální podobě. V rámci tohoto archivu jsem se snažila získat informace ze školního fondu, bohužel se jedná o neutříděný fond, který je badatelům nedostupný. V menší míře jsem čerpala informace i

z dobového tisku a ze současného zpravodaje. Získané informace jsem se snažila ověřovat v odborných publikacích.

Nasbírané zdroje mi do značné míry určily strukturu mé práce, kterou jsem rozdělila do čtyř kapitol. První a druhá kapitola jsou stručnější, uvádí čtenáře do kontextu dějin města a do problematiky historie místního vzdělávání.

Klíčovou částí mé práce jsou rozsáhlá třetí a čtvrtá kapitola, které přibližují dějiny školy v letech 1937-1953. Každá z nich je rozdělena na čtyři podkapitoly. V jednotlivých podkapitolách se zmiňují o učitelském sboru, žácích a jejich výuce. Dále se zaměřují na dějinné události, které zásadně ovlivňovaly chod školy. Poslední podkapitola popisuje pravidelné školní akce.

Pro svoji bakalářskou práci jsem použila zejména metodu přímou, komparativní a diachronní.

1. Město Milevsko

1.1 Charakteristika regionu

V severní části jižních Čech v okrese Písek se nachází město Milevsko. Dnes zde žije více než 8 500 obyvatel. Město se skládá z šesti obcí: Milevsko, Dmýštica, Něžovice, Rukáveč, Klisín a Velká. Přestože Milevsko působí dojmem malého města, najdeme zde i v jeho okolí mnoho mimořádných památek. Krajina kolem Milevska směřuje na jih od Středočeské pahorkatiny.¹

Ve znaku města je zobrazen vousatý muž v červeném knížecím klobouku se zlatým lemováním. Domnělý šlechtický původ této postavy dotváří zlatočervený plášť s hnědým kožešinovým límcem a na hrudi visící spirála na zlatém řetízku, v níž byl v modrém poli umístěn zlatý kapr. Původ postav je nejasný. V roce 1993 byla městu udělena městská vlajka, již tvoří pět svislých pruhů stejné šířky. Vnější a střední pruh jsou červené a zbývající dva pruhy disponují zlatou barvou.²

1.2 Historie města Milevska do roku 1937

Podle dochovaných archeologických nálezů se předpokládá, že oblast dnešního města Milevska byla osídlena již ve starší době kamenné, mladší době bronzové, době halštatské a laténské. Slované se do této oblasti dostávali postupně, a to až v 8. století našeho letopočtu.

První písemná zmínka existuje z roku 1184 a je spojena s bohatým velmožem Jiřím z Milevska. Na jeho pokyn byl založen roku 1187 premonstrátský klášter, který se nacházel nedaleko tehdy ještě neexistujícího města Milevska. Výstavba kláštera se uskutečnila pod dohledem řeholníků vedených opatem Jarlochem, který sepsal v letech 1215-1222 kroniku o životě přemyslovského státu a stal se tak pokračovatelem Kosmovým. Klášter se nacházel na křižovatce cest, a tak se brzy stal jedním z nejbohatších klášterů v zemích Koruny české. Rozkvět kláštera podporovala i jeho dobrá správa. Úpadek milevského kláštera nastal v době husitské, kdy bylo Milevsko jakožto katolické město dobyto husity a roku 1420 podlehl klášter požáru. Okolní pozemky byly rozebrány šlechtou. Nejdříve připadl klášter do vlastnictví Rožmberků, ti ho spravovali do roku 1543, kdy ho převzal rod Vamberků. V roce 1513 umožnil

---

¹ Srov. BÍLEK, J. a KÁLAL, J. *Milevsko a okolí od A do ... Ž. 1. Milevsko*, Milevsko, 2000, s. 49.

² Srov. tamtéž, s. 54.

Jindřich z Vamberka městu Milevsku vařit pivo ve vlastním pivovaru. V roce 1581 se opětovně mění majitel města. Stává se jím rod Hodějovský z Hodějova. Při velikém požáru města v roce 1640 shořela část domů, radnice i pivovar, ten byl ale znovu vystavěn.

V městském pivovaru se vařilo pivo až do první světové války, i přesto, že byl pivovar často důvodem sporů s klášterní vrchností.³

Porážka stavovských vojsk na Bílé hoře roku 1620 měla v Milevsku dopad na zdejší populaci, včetně konfiskace majetku nekatolíků. Klášter a jeho majetek byl navrácen do rukou řádu premonstrátů, tedy Strahovského kláštera. Milevský klášter se již nikdy znovu nestal opatstvím, protože převedení majetku pod správu Strahovského kláštera mělo platit jen dočasně, do smrti tehdejšího strahovského opata. Jeho nástupcem toto nebylo uznáno. Stojí za zmínění, že nedávno se v rámci archeologických průzkumů podařilo objevit odseknutou část hřebu, který s největší pravděpodobností pochází z kříže, na němž byl ukřižován Ježíš Kristus.⁴

Na Milevsko měly v 17. a 18. století katastrofický dopad opakující se morové epidemie. Okolí Milevska, i město samé, bylo téměř vylidněno. Severně od milevského kláštera se nachází morový hřbitov, kde jsou pohřbeny právě oběti těchto epidemií.

Město Milevsko mělo právo hrdelního trestu, mohlo tedy vynášet rozsudky smrti. Popravy se konaly na Šibenném vrchu nebo na Hůrkách. Na Hůrkách byly prováděny exekuce upálením, na Šibenném vrchu se popravovalo provazem nebo setnutím. Šibenný vrch dodnes nese své jméno a pole poblíž se jmenuje Stínadla. Tam se nachází kámen, který sloužil jako opěra odsouzencovy hlavy.

Podrobnější údaje jsou popisovány ve Smolné knize města Milevska. Milevské náměstí se pyšní starou radnicí, dnešní galerie M, která je vedena v Seznamu kulturních památek v okrese Písek.⁵

V polovině 18. století byla tato krajina sužována francouzskými i rakouskými vojsky. Za válek kraj rovněž trpěl místními poměry a vysokými daněmi. V roce 1749 zničilo město požár, který zachvátil mnoho budov na náměstí v místě dnešní radnice. Zlepšení pro Milevsko nastalo až r. 1848 po zrušení poddanství. V roce 1849 se Milevsko stalo sídlem podkrajského úřadu a okresního soudu. Město také mohlo uvést

---

³ Srov. BERVIDA, J.; DOUBEK, F.; FREY, J.; MARCHELOVÁ, M.; VONDRÁK, P.; ZEMAN, F. *800 let Milevska 1184-1984*. Milevsko, 1984, s. 28-45.

⁴ Srov. RADOSTA, I. *Historie města, Oficiální web města Milevska*, [online]. 2019, č.1 [cit. 2021-12-28]. Dostupné na WWW: <<https://www.milevsko-mesto.cz/o-meste/milevsko-seznamte-se/z-historie>>.

⁵ Srov. ŠINDELÁŘ, V. *Smolná kniha města Milevska*, Milevsko, 1993, nestránkováno.

do provozu svůj pivovar. V roce 1854 byl zřízen okresní úřad. V polovině 19. století byla v Milevsku zavedena lékařská služba a poštovní úřad. Obyvatelstvo se živilo většinou polním hospodářstvím a různými řemesly, obchodem a úřednickou činností.⁶

Ke konci minulého století se v Milevsku rozvinula výroba soustružnických výrobků kuřáckých, výrobků perleťářských, z rohoviny, galalitu apod. V roce 1875 byla k nedaleké obci Týnici připojena část města s některými domy v Masarykově ulici a klášterem. Toto připojení se neosvědčilo, a proto v roce 1929 došlo opět k připojení městské části k Milevsku.

V roce 1899 městská správa koupila původní obchodní prostory za účelem výstavby nové radnice. Koncem 19. století byly pojmenovány ulice, byl zaveden telegraf a v roce 1910 telefon. Rozvíjela se i kulturní oblast. Pozornosti se mohly těšit proslavené milevské maškary, jejichž vznik se datuje už od roku 1862. Na konci 19. století žilo v Milevsku necelých 3000 obyvatel v 405 domech. Ani zde se lidem nevyhnuly útrapy první světové války. Mnoho místních mužů padlo na frontě, nebo se navrátili ve špatném zdravotním stavu. Za války byly zakázané i kulturní akce, jako jsou již zmiňované milevské maškary. Po válce v roce 1921 došlo k elektrifikaci města. Roku 1934 prodalo město svůj pivovar třeboňskému.⁷

1.3 Milevsko v letech 1937–1953

14. září 1937 představovalo jak pro Milevsko, tak i pro celou Československou republiku smutný mezník v historii. Zemřel náš první prezident Dr. T. G. Masaryk.⁸ Milevsko se odělo do černého. Výkladní skříně byly pietně vyzdobeny a z oken visely černé prapory. V předvečer pohřbu byly zapáleny všemi hasičskými sbory v okrese vaty. V den pohřbu byly zavřeny obchody od 10 do 14 hodin.⁹ Tyto smutné dny jako by předpovídaly další nešťastná léta naší země i našeho města. Rok 1938 nepřináší nic dobrého. Mnichovská zrada a následná okupace Německem zbrzdily vývoj Milevska a bolestně překvapily naše občany. Jedno z nejtěžších období pro město bylo, když 15. března okolo 11. hodiny vstupují do Milevska německá vojska, zabírají chlapeckou školu a v té se ubytovávají. Již 8. dubna jsou zatýkáni první občané a dochází

---

⁶ Srov. KYTKA, J. *Milevsko a jeho kraj*, Milevsko, 1940, s. 22-23.

⁷ Srov. BERVIDA, J.; DOUBEK, F.; FREY, J.; MARCHELOVÁ, M.; VONDRÁK, P.; ZEMAN, F. *800 let Milevska 1184-1984*. 1984, s. 28-45, 57.

⁸ Srov. Dostupné v SOKA Písek, *Kronika města Milevska od 1. února 1927*, s. 150.

⁹ Srov. SOKA Písek, *Pamětní kniha města Milevska II*, s. 151.

k domovním prohlídkám. Později, 22. dubna, odsud odjíždějí první lidé na práci v říši. Naštěstí i v době okupace se rozvíjí kulturní život ve městě. Je zahájena stavba moderní mlékárny. V Milevsku je v této době evidováno 733 domů, žije zde 3920 lidí. Píše se rok 1941 a perzekuce milevských lidí vzrůstá. Řada z nich je zatčena a probíhají první popravy. V roce 1942 je zrušen Okresní úřad v Milevsku a milevský okres je připojen k táboorskému. Budovu úřadu využívají Němci. Také odjíždí transport židovského obyvatelstva do nacistických koncentračních táborů, z nichž většina válku nepřežila. V roce 1945 přicházejí do města němečtí běženci. Dne 5. 5. 1945 vzniká revoluční národní výbor, jehož předsedou se stal Jan Jeřábek. Na domech se objevují československé prapory a do země vstupují první osvobozené armády. V druhé světové válce zahynulo 76 Židů a 22 dalších milevských občanů.¹⁰

Po válce se obnovuje kulturní a sportovní život města. Vyučování na školách bylo opět zahájeno 2.9. Po šesti letech se znovu pořádají maškary. V Milevsku v této době žije 3548 obyvatel. Město se dále rozvíjí i v podobě vznikajících továren, jako např.: Koh-i-noor. Základní zlom v novodobé historii Milevska přinesla výstavba nového strojírenského závodu, která byla zahájena 29. srpna roku 1948. Záměrem československé vlády bylo zprůmyslnit méně rozvinuté části naší země. Výroba začala v roce 1950 v ještě nedostavěné továrně. Původní název závodu JANKA (ten se hojně místními lidmi používá dodnes) byl postupně měněn až na konečný název ZVVZ Milevsko – Závody na výrobu vzduchotechnických zařízení. Tato značka je známá v celém světě i díky sportovním klubům, které nesou její jméno.

Po měnové reformě r. 1953 jsou potlačeny zbytky podnikání. Téměř všechny živnosti jsou násilně zlikvidovány. Ponechána je pouze oprava obuvi pana Hadáčka, truhlářství Zelenka a kovárna pana Křejička.¹¹

Na základě vzestupu továrny Janka roste v Milevsku i počet obyvatel. Staví se 2 mateřské školy a zřizují se jesle. Rostou nové prodejny a vznikají sídliště s novými byty. Kromě sídliště se budují byty i ve vnitřním městě. Vznikají i další závody jako např.: Lesní závod Milevsko. V druhé polovině 20. století se rozjíždí i výstavba rodinných domků. Rozšiřuje se i budování nových sídlišť.¹²

---

¹⁰ Srov. ŠINDELÁŘ, V. *Počátky milevských škol- 3. část*, Milevský zpravodaj, 2015, roč. 21, č. 6, s. 5.

¹¹ Srov. SOKA Písek, *Kronika města Milevska od 1. února 1927*, s. 238.

¹² Srov. BERVIDA, J.; DOUBEK, F.; FREY, J.; MARCHELOVÁ, M.; VONDRÁK, P.; ZEMAN, F. *800 let Milevska 1184-1984*. 1984, s. 42-43.

2. Historie vzdělávání v Milevsku

První základní školy byly zřizovány církví v průběhu 11. století. Katolické církvi, která měla monopol na vzdělání, šlo především o výchovu budoucích kněží. V Milevsku je zmínka o klášterní škole až roku 1543. Jedná se o nejstarší školu, takzvanou předchůdkyni všech milevských škol. Nacházela se v nedávno opravené budově v prostorách milevského premonstrátského kláštera. Kdy se zde začalo vyučovat, není přesně známo, ale nejstarší informace o latinské škole pochází z již zmiňovaného roku 1543, kdy se ve smlouvě mezi opatem Janem III. a Janem z Vamberka píše o stravování a ubytování opata, kněžích, jednoho chlapce a rektora školy. Další zmínka o milevské škole je z 3. dubna 1607. V této době rektor pražské univerzity mistr Bacháček z Neuměřic píše milevskému primasovi Jiřímu Křenkovi, že jejich školního správce přeřadí a náhradou za něho nominuje do Milevska jiného. Následující zmínka pochází z roku 1616 a píše se v ní, že dne 13. dubna toho roku se stal rektorem školy Matyáš Amarasus Čáslavský.¹³

Sbory učitelů se v této době skládaly z těchto členů: rektor, který měl univerzitní titul mistr nebo bakalář, učil obyčejně v 1. třídě, což byl v té době stupeň nejvyšší, a zároveň měl na starost správu školy. Dále conrektor, zvaný kolega, zastával po rektorovi v pořadí druhé místo a učil především v druhé třídě. Pokud se jednalo o větší školu, kde vyučovalo více kolegů, oslovovali se první kolego, druhý kolego atd. Do učitelského sboru dále patřil kantor, jenž byl správcem kostelní budovy a ve škole jen vypomáhal. Dále zde své povinnosti zastával tzv. sukcentor, což byl kantorův pomocník v oblasti správy budovy. Nižší stupně měli na starost právě kantoři a sukcentoři, kteří také učili zpěv.¹⁴

Mluvíme-li o 17. století, musíme zmínit J. A. Komenského, prvního reformátora vzdělávacího procesu. J. A. Komenský navrhoval tento systém: Dítě do šesti let má být doma. Obecnou školu by měly navštěvovat děti od 6 do 12 let a vyučování by mělo probíhat v mateřském jazyce. Od 12 do 18 let má mládež navštěvovat latinskou školu, která by měla být v každém městě. Základ vzdělání představuje sedmero svobodných učení (gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika, geometrie, astronomie a muzika), přírodní vědy, zeměpis, dějepis, matematika a jazyky. Mládež od 18 do 24 let se může

---

¹³ Srov. KYTKA, J. *Milevsko a jeho kraj*, s. 33.

¹⁴ Srov. tamtéž, s. 33.

vzdělávat na vysoké škole.¹⁵

O městské škole v Milevsku je nejstarší zmínka z roku 1748. Nacházela se původně v obyčejném domě na náměstí, nyní je zde budova městského úřadu. Jako učitel zde pracoval Matěj Jelínek, pravděpodobně neškolený pedagog, ale člověk, který měl učitelské znalosti a mohl je dále předávat žákům. Pracovník s touto funkcí byl nazýván „syndik nebo syndikus“. Působení milevské školy bohužel trvalo jen jeden rok, jelikož následně vyhořela. Není jasné, zda se na tomto aktu měli podílet žáci. Další rok se již vyučovalo v domě tehdejší radnice, dnes se zde nachází knihovna a galerie. Vyučujícím byl pan Jan Vatrš, v roce 1753 ho nahradil Vojtěch Procházka. V roce 1765 započal na škole svou pedagogickou kariéru Jan Vaněček, vyučoval pouze 3 roky a poté se stal purkmistrem. Roku 1769 byla z kapacitních důvodů zřízena ještě druhá třída a škola byla přesunuta do domu č. p. 13, což byl původně voskářský dům. Stál naproti kostelu sv. Bartoloměje na náměstí. Jan Vaněček byl nucen obstarat pomocníka pro další třídu.¹⁶

Velmi významným mezníkem v dějinách milevského školství byly reformy Marie Terezie. Po vzniku všeobecného školského řádu z roku 1774 o zavedení povinné školní docházky bylo školství rozděleno na školy triviální, hlavní a normální.¹⁷ Proto také v roce 1780, na pokyn tehdejšího strahovského opata Václava Josefa Mayera, byla v duchu tehdejších předpisů opata Felbigera, který byl císařovnou pověřen vybudováním rakouského školství, zřízena v Milevsku škola triviální.¹⁸

Žáci se měli učit hlavně třem důležitým znalostem, psaní, čtení a počítání. Ale žádaný rozsah znalostí byl ve skutečnosti poněkud širší. Na škole se žáci měli naučit i dějepisu, mravouku, náboženství, čtení, psaní kurentem, čtyřem tvarům početním, jednoduché trojčlence, hospodářství a rozšafnosti. Zřízení takovéto školy ve státním duchu bylo pro milevský lid velkou událostí. Dokonce vznikla oslavná báseň „Zpěv vlastě milá na obyvatele milevské“. O tuto oslavnou báseň požádal opat Mayer strahovského knihovníka Dlabače. Byl to nedokonalý, avšak první plod novočeského básnictví, jenž byl vytisknut. Otevření školy bylo vnímáno jako městská slavnost, a proto ji zahájil katecheta Theodorik Charvát svým projevem. Poté přišla na řadu

---

¹⁵ Srov. NOVOTNÝ, M. a kol. *Velké dějiny země Koruny české – školství a vzdělanost*, Praha, 2020 s. 69-70.

¹⁶ Srov. KYTKA, J. *Milevsko a jeho kraj*, s. 33.

¹⁷ Srov. NOVOTNÝ, M. a kol. *Velké dějiny země Koruny české – školství a vzdělanost*, s. 69.

¹⁸ Srov. WEYRAUCH, E. A. *Dějiny kláštera města a panství Milevska sepsané léta 1841*, Milevsko, 1997, s. 50-62.

zpívaná mše svatá, která se odehrála na náměstí. Sloužil ji farář Kliment Žatecký. Po mši se žáci vydali s trubením a bubnováním průvodem do školy ve zmiňovaném domě č. p. 13, kde je očekával zdejší převor P. Emanuel Vendelín. Dále pak zasedl magistrát a byla přednesena další oslavná řeč. Školní žáci byli obdařeni penězi a obrazem.¹⁹

Do roku 1806 se vyučovalo stále soukromými osobami. Až po smrti Jana Vaněčka byl jmenován, podle dekretu ze dne 16. července 1806 za opata Milo Josefa Grüna, Václav Kypta opravdovým učitelem. Byl to bernartický rodák a v letech 1795-97 už vyučoval v Milevsku jako školní pomocník. Poté působil v Miroticích a Budějovicích, odkud se vrátil v roce 1806 po smrti Jana Vaněčka do Milevska. Když se zjistilo, že prostory školy již nepostačují, bylo nutné přistoupit ke stavbě nové školní budovy. Vhodnou lokalitu představoval dům č. p. 144/183 v klášterní ulici (nyní Masarykově), kde nyní stojí budova gymnázia. V roce 1807 tak vznikla malá školní budova, která měla dvě třídy a byt pro učitele. Tento počín představoval rozhodně krok k lepšímu, avšak zvyšující se počet nových žáků brzy naznačil, že prostory jsou nedostačující. Například v roce 1791 spadalo do okresu Milevsko 246 žáků. Bylo jasné, že je nutné problém do budoucna vyřešit.²⁰

V srpnu roku 1810 dal alespoň pan Damián Jankovský, tehdejší administrátor milevského panství, na vlastní náklady postavit malou věž se zvonkem na střechu školy, „*aby dítky na znamení zvonem pořádněji do školy spěchaly*“. (Ironií osudu je, že onen zvon byl původně umíráček, kterým se zvonilo při místních popravách odsouzeným na poslední cestě).²¹

Během 19. století zaznamenalo školství mnoho změn, tyto změny představovaly pokrok i pro milevské školství. V květnu roku 1868 vyšel říšský zákon, který svěřil kompetence týkající se školství do rukou státu. Začaly se zřizovat zemské, okresní a místní školní rady, které měly na starost všechny školské záležitosti a zároveň působily jako kontrolní orgány. Povinná školní docházka byla pro všechny děti od šesti do čtrnácti let. Školy triviální byly nahrazeny školami obecnými.²²

Milevská školní obec byla složena z těchto vsí: Držkrajov, Přeborov, Zbelítov, Rukáveč. Posléze ještě přibyly vesnice Přestěnice, Týnice, Mlčkov a Vopršál. Dřívější přeplněné třídy by z pohledu současného školství byly naprosto nemyslitelné, protože

---

¹⁹ Srov. ŠINDELÁŘ, Vladimír, ředitel milevského muzea [ústní sdělení], Milevsko, 3.1. 2022.

²⁰ Srov. KYTKA, J. Milevsko a jeho kraj, s. 33.

²¹ Srov. ŠINDELÁŘ, V. *Počátky milevských škol - 2. část*, Milevský zpravodaj, 2013, roč. 21, č. 3, s. 13.

²² Srov. NOVOTNÝ, M. a kol. *Velké dějiny země Koruny české – školství a vzdělanost*, s. 235.

například roku 1821 do dvou milevských tříd chodilo 284 dětí. Z důvodu kapacitního přesahu byla v prosinci roku 1832 založená další třída, tentokrát třetí. Za tímto účelem byla pronajata místnost v sousedním domě s č. p. 163, neboť původní prostory by byly nedostačující. Přitom první třída, nejvíce přeplněná, byla rozdělena na dvě části. Navíc probíhalo vyučování i v neděli. Tento druh vyučování byl povinný pro „učedníky“ až do doby, než dostali od mistra „za vyučenou“. Výuční list byl závislý na vysvědčení z této nedělní školy. Není známo, kdy přesně se škola rozšířila o další, a to čtvrtou třídu. Není ovšem vyloučeno, že se i druhá třída po vzoru třídy první rozdělela na dvě části a tyto vzniknuvší čtyři části byly považovány za čtyři třídy. V roce 1868 byl jmenován řídicí učitel již na škole čtyřtřídní. Dne 1. ledna roku 1875 byla zřízena třída pátá. Ve staré a blízké školní budově byly třídy jen dvě, a to první a pátá. Ostatní byly v pronajatých prostorech: druhá a třetí v neurčitém domě v ulici Vodičkové (ted' v 5. května), čtvrtá třída v domě v Klášterské ulici (nyní Masarykově). V roce 1876 byla pátá třída rozdělena na dívčí a chlapeckou, oddělení pro dívky učila neznámá učitelka. Toto rozdělení způsobilo opět problémy s prostory. Třetí a čtvrtá třída se přemístila do neurčitého domu na náměstí v blízkosti masných krámů (místo nynější radnice). Tyto prostory byly tmavé, malé, vlhké a nízké, prostě nevyhovující. Město přitom mohlo v. r. 1859 koupit dům č. 2 na náměstí od Františka Kovaříka. Posudek lékařského znalce to nedovolil, i když představitelé obce byli pro koupi. Dům nakonec získal jeden z místní bohatých Židů. Obec už za čtvrt roku vyjednala pronájem dvou místností pro učebny. Zde se bohužel v jedné třídě stala tragédie. Dcera Antonína Pokorného uhořela, když se přiblížila k rozpáleným kamnům. S vzrůstajícím počtem žáků narůstala i potřeba další třídy. V roce 1851 bylo 350 žáků a v roce 1869 již 601 žáků, proto bylo nutné situaci v Milevsku řešit. V červenci roku 1874 byla podána žádost Zemskému výboru o příspěvek 20 000 zlatých na stavbu nové školy. Zemský výbor přispěl jen částkou 5 000 zlatých. Podmínkou bylo, že se stavba zahájí do 1. července 1877. Stavební povolení bylo vydáno brzy a zakázku získal židovský stavitel Efraim Reichner. V květnu roku 1877 začala stavba nové školy. Řídil ji milevský zednický mistr pan Homonický, podle plánů pražského architekta Kaury. Bylo nutné sehnat ještě částku 25 800 zlatých, protože i po započtení dotace od Zemského výboru peníze nestačily. Vypracoval se plán příspěvků jak od obce, tak i od dalších přiškolených míst. Na peněžních příspěvcích se měla podílet obec milevská, klášterní velkostatek, tzv. Zámecký okrsek, obec Držkrajov, Zbelítov a Rukáveč. Velkostatek a Rukáveč se této povinnosti velmi bránily.

Dokonce Rukávečští začali posílat své děti do školy v Oseku s tím, že nebudou muset platit, ale nepochodili. Museli později zaplatit určený příspěvek, ještě navýšený o určený úrok. Klášterní velkostatek si zařídil výsadu, aby se Zámecký okrsek (čtvrť kolem kláštera) oddělil od Milevska a byl přiřazen k Týnici. Děti z klášterní čtvrti měly i potom navštěvovat novou školu v Milevsku, ale velkostatek by už nebyl součástí Milevska a nemusel by platit na stavbu. Současně správa velkostatku tvrdila, že se město zbouráním staré školy dopustilo přestupku, jelikož k likvidaci školní budovy došlo bez dohody s velkostatkem. Stavba tak byla krátkodobě přerušena. Tento spor se vlekl a nakonec skončil u Nejvyššího soudního dvora ve Vídni. 28. února 1879. Námitky velkostatku byly shledány za neopodstatněné. Stavba pokračovala co nejrychleji, ale peněz se stále nedostávalo. Tehdejší purkmistr, lékárník Šebastián Černý, požádal o povolení k vybírání „pivního krejcaru“. Každý půllitr piva byl tím pádem zdaněn, aby zisk zajistil zdárné dokončení stavby.²³

V listopadu 1878 zasedly děti v jejích lavicích. Na otevření školy byl přizván dokonce korunní princ Rudolf, který měl být v tu dobu hostem Schwarzenbergů v Tyrolském domě, který se nachází nedaleko Milevska. Korunní princ Rudolf se ke smutku představitelů města nedostavil. Nová škola byla za velkých oslav otevřena 19. září v roce 1880. Tak velikou slavnost Milevska do té doby nezažilo. Již v říjnu tohoto roku bylo zahájeno vyučování v prvním ročníku měšťanské školy pro chlapce a pak další ročníky. Avšak dívky nadále docházely do obecné školy, až roku 1904 byl otevřen první ročník měšťanské školy pro dívky, v roce 1888 byla milevská škola rozdělena na dvě části, chlapeckou a dívčí.²⁴

Průmyslová škola pokračovací byla v Milevsku založena roku 1883, ta se stala pro všechny učně povinná. V ní se mládež po 7 měsících za rok a 7 hodin týdně připravovala na své povolání. Lidová škola hospodářská byla otevřena v roce 1895.²⁵

Bylo zřejmé, že při stále stoupajícím populačním nárůstu koncem 20. let 20. století nebude současná budova z roku 1878 dostačovat. Proto začalo městské zastupitelstvo jednat o výstavbě nové budovy. Až starostovi Karlu Machovi se v roce 1931 podařilo tuto myšlenku realizovat. Nová škola, která byla vystavěna dle projektu Ing. Josefa Zadražila z Prahy Vršovic a za podpory Městské spořitelny, se stala chloubou Milevska i celého okolí. Stavba byla zahájena v červnu roku 1934. Dne 1. září 1935 v ní zasedli

---

²³ Srov. KYTKA, J. *Milevska a jeho kraj*, s. 34.

²⁴ Srov. ŠINDELÁŘ, V. *Počátky milevských škol- 3. část*, Milevský zpravodaj, 2013, roč. 21, č. 4, s. 12.

²⁵ Srov. ŠINDELÁŘ, V. *Počátky milevských škol dokončení*, Milevský zpravodaj, 2013, roč. 21, č. 5, s. 7.

první žáci. V nové škole bylo k dispozici 22 učeben, 1 dílna pro ruční práce, 2 učebny na kreslení, 1 kuchyně se spíží a s jídelnou, 14 kabinetů, 2 sborovny, 2 ředitelny, tělocvična s šatnami včetně sprch a kabinetu pro cvičební nářadí a byt pro školníka. Jednotné rozměry tříd měly 9 metrů délku a 6,7 metrů šířku. V třídách byly položeny dubové vlysy, teplo zajišťovalo ústřední topení. Ve všech třídách byl k dispozici vodovod s umyvadly. Zastavěná plocha budovy má 1610 metrů čtverečních, celá budova stála v té době úctyhodných 2 352 000 Kč. V milevském okrese bylo do obecných a měšťanských škol pro školní rok 1936/37 zapsáno 5250 žáků. Vyučovalo zde 109 literních učitelů, 109 učitelek, 1 katecheta a 18 učitelek domácích nauk.²⁶

Stará školní budova přestala sloužit svému původnímu účelu, byl v ní zřízen berní, katastrální a důchodový úřad. Existovala zde též hudební škola, lidová škola hospodářská, živnostenská škola. V červnu roku 1940 zde byla otevřena jednotřídní škola německá. Po omezenou dobu se zde nacházela modlitebna církve československé.²⁷

V Milevsku v době po druhé světové válce začala výstavba velké vzduchotechnické továrny a s ní se dostavil i velký rozvoj města. S tímto rozmachem došlo k nárůstu počtu žáků a tím i k opětovnému nedostatku učeben, který vyvrcholil v 60. letech dvacátého století. Tento problém byl řešen provizorně využitím prostor sokolovny, České spořitelny a požární zbrojnice. Vzniklá situace se musela řešit, a tak se opět začala plánovat výstavba nové školy, kterou se stala nynější II. Základní škola v ulici Komenského. Slavnostní zahájení výuky proběhlo v roce 1972 v září. Škola byla pojmenována po již zmiňovaném velkém učiteli J. A. Komenském. Stará školní budova z 19. století se vrátila k původnímu účelu jako základní škola a následně po rekonstrukci a přístavbě dalšího patra zde bylo umístěno gymnázium.²⁸

---

²⁶ Srov. KYTKA, J. *Milevsko a jeho kraj*, s. 32.

²⁷ Srov. *tamtéž*, s. 34.

²⁸ Srov. ŠINDELÁŘ, V. *Počátky milevských škol dokončení*, Milevský zpravodaj, 2013, roč. 21, č. 5, s. 7.

3. 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko v letech 1937-1947

3.1 Učitelství sbor

V každém školním roce stanovila Školní zemská rada počet členů učitelství sboru. Na začátku školního roku 1937-1938 čítal pedagogický kolektiv 12 členů. Tento počet nebyl stabilní, neboť jej ovlivňovalo časté přemísťování pedagogů na jiné školy. Během války pokračovala migrace učitelů, odcházeli a navraceli se z totálního nasazení. Ke každému ročníku byl přidělen třídní vyučující. Pedagogický sbor dále představovali ředitelé, učitelé a praktikanti. Dvakrát během školního roku prováděla kontrolu a hospitační činnost školní inspekce. Učitelé rovněž absolvovali různé zkoušky, ve volném čase se věnovali zájmovým aktivitám, např. cvičili v Sokole a navštěvovali dobrovolný hasičský sbor. V průběhu tohoto období se pedagogům několikrát změnilo platové ohodnocení.²⁹ Za války patřilo mezi jejich povinnosti navštěvovat kurzy německého jazyka.³⁰

Je pochopitelné, že za jádro školy je považováno vedení. Během sledovaného desetiletého období se vystřídali na milevské škole čtyři ředitelé. První byl Karel Dolista, jenž byl ředitelem od roku 1935 až do roku 1939. O tomto řediteli kronika více neuvádí. Druhý se jmenoval František Mlada, jako ředitel od roku 1939 do 1940. Byl to rodák z Předonína u Roudnice, studoval Gymnázium v Roudnici a po maturitě pražskou Filozofickou fakultu, kde absolvoval devět semestrů. Věnoval se profesuře, působil 3 roky na st. reálce v Praze na Malé Straně. Potom byl soukromým učitelem a členem Ottovy redakce. Jako spolupracovník Ottova Naučného slovníku se seznámil s vynikajícími osobnostmi z oblasti vědecké a literární. Za první světové války byl zajat na ruském bojišti, v prosinci 1920 propuštěn ze zajetí a z vojenské služby. Jako školní úředník působil v Podkarpatské Rusi v Užhorodě, kde setrval do roku 1927. Byl dobrý řečník. Ovládal jazyk slovenský, ruský, německý, ukrajinský a maďarský. V Užhorodě setrval do roku 1938, pak byl na své přání přeložen do okresu Milevsko a 1. září 1939 jmenován ředitelem.³¹ Třetí ředitel byl Václav Grill. Tento ředitel působil na škole dvakrát, a to v letech 1939-1940 a v letech 1943-1945. Důvody tohoto přerušeno působení ve funkci ředitele nejsou známy. Narodil se v Bavorově okres Písek. Vyučoval

---

²⁹ Srov. *Kronika chlapecké školy v Milevsku 1937-1940*, s. 9, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 14.

³¹ Srov. tamtéž, s. 34-45.

na obecných školách: ve Vráži, Temešváru, Strnkovicích, Bílsku a na měšťanské škole v Bernarticích a v Milevsku, kde se stal ředitelem.³² Čtvrtý, poslední ředitel, v tomto období byl Bedřich Zítek, který vykonával funkci ředitele v letech 1940-1942 a 1945-1950. Opět důvody přerušení jeho ředitelování nejsou známy. Narodil se ve Zběšicích, kde byl i učitelem, od 1. dubna 1942 působil v Milevsku.³³

Na této škole v tomto období působili tyto učitelé: Marie Květová, Karel Průcha, Jan Kovařík, Emilie Flaischmanová, Josef Kostečka, Jaroslav Jerolímek, Jaroslav Blecha, Jaroslav Blecha, Josef Jirous, Václav Grill, Josef Suk, Anna Kolářová, Jan Branžovský, Štěpán Stodolovský, Vlasta Mazurová, Jaroslav Jurčík, Karel Průcha, Tomáš Zeman, Josef Kotalík, Marie Buzková, Jan Jich, František Kubů, Josef Nesporý (přišel ze zabraných Sudet z Bruntálu), Milada Hrušková Mladová, Rudolf Horný (Přišel z Němci zabraného území Liberce, původem byl z Milevska, kde absolvoval školu). Na škole působili ještě praktikanti: Josef Bodlák, Jarmila Krbcová, Pavel Záhořík, Anna Klacková, Matěj Toušek, a učitelé náboženství, kterými byli: kaplan Oto Urbánek, kaplan Stanislav Lapart a zástupce duchovní správy Jaromír Lidnek.

3.2 Žáci a školní výuka

V této době školu navštěvovali chlapci i děvčata, jejich počet se pohyboval od 394 do 590. Převyšovaly počty chlapců nad dívkami. Do školy docházely děti, kromě Milevska, z těchto obcí: Blehov, Božetice, Dmýšřice, Držkrajov, Hrejkovice, Líšnice, Něžovice, Okrouhlá, Osek, Přeborov, Přestěnice, Rukáveč, Sepekov, Týnice, Velká a Zbelítov. Celkem se tedy jednalo o 17 obcí, převážně z okresu Milevsko.

Žáci navštěvovali obecnou a měšťanskou školu a pobočku v Sepekově. Děti od 6 do 11 let chodily na školu obecnou, dále pokračovaly v docházce na škole měšťanské. Školu navštěvovaly 6 dní v týdnu. Třídy byly rozdělené na chlapecké a dívčí.

Konec druhé světové války se promítl do běžného provozu školy. Původně pětistupňová klasifikační stupnice byla nahrazena německým modelem známkování: od 1 do 6. Po válce bylo opět zavedeno hodnocení pěti stupni a zrušeno rozdělení na chlapecké a dívčí třídy.

Ve sledovaném období měla škola také velmi důležitou sociální funkci. Zapojovala

---

³² Srov. *Kronika chlapecké školy v Milevsku 1937-1940*, s. 3, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

³³ Srov. tamtéž, s. 5.

se do projektů na podporu sociálně znevýhodněných žáků, tyto děti dostávaly například před vánočními svátky příspěvek na stravování, ošacení a obuv. Škola se rovněž zajímala o zdraví svých žáků. Děti podstupovaly stejně jako na ostatních školách pravidelná očkování, například proti záškrtu, a navštěvovaly další periodické preventivní prohlídky. Pro toto období byl pro děti povinný sběr kostí, papíru, drobných kovových předmětů, staré gumy a léčivých rostlin.³⁴

3.3 Události a jejich vliv na školu

Za mimořádné okolnosti, které ovlivňovaly běžný režim školy, byly pokládány výrazné politické události či výročí prezidentů. Pisatel kroniky uvádí, že dne 14. září 1937 oznámil rozhlas smutnou zprávu o úmrtí prvního prezidenta naší republiky, T. G. Masaryka. Na základě této události byla následující neděle konána na náměstí tryzna za zesnulého, jíž se účastnili také zdejší žáci. Pohřeb se uskutečnil 21. září. V den pohřbu neprobíhala výuka, jelikož se mnozí učitelé pohřbu zúčastnili a žáci byli upozorněni, aby dle možností poslouchali rozhlasovou relaci o poslední cestě pana prezidenta. 7. března 1938 se ještě dodatečně konala vzpomínková školní akce za zesnulého prezidenta T. G. Masaryka. Do rozhlasu promluvil pan ředitel Dolista a pietní akt byl zakončen státní hymnou.³⁵

Emoce ve škole rovněž výrazně rozvířily pohnuté události roku 1938. Pisatel kroniky zmiňuje: „Škola prožívala vzrušení způsobené obrannými vojenskými opatřeními k zadržení hrozícího vpádu německé armády do naší vlasti. Z členů učitelské sboru byl povolán k okamžitému nastoupení do zbraně Josef Bodlák. Naštěstí vpád Němců byl odložen, ale napětí trvalo stále.“³⁶

V souvislosti s 21. květnem 1938, kdy proběhla částečná mobilizace z důvodu ohrožení naší země, uspořádali žáci z vlastního popudu sbírku na obranu státu, jež vynesla 550,-Kč. Ředitelství poslalo tyto peníze s dalšími 250,-Kč od učitelského sboru fondu MNO na potřeby armády.³⁷

Dne 16. června uspořádala naše škola výstavu školních prací pod heslem „20 let české školy ve svobodném státě“ (1918-1938). O výstavu byl velký zájem, v jediném

---

³⁴ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 14, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

³⁵ Srov. *Kronika chlapecké školy v Milevsku 1937-1940*, s. 5, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

³⁶ Tamtéž, s. 13.

³⁷ Srov. tamtéž, s. 14.

dni ji navštívilo téměř 1000 lidí.³⁸

Jelikož se tento rok konal všesokolský slet (vyvrcholení tělovýchovné činnosti Sokolu), musel být školní rok ukončen dříve.³⁹

Podle kronikáře začalo vyučování v září 1938 za napjatých politických poměrů, neboť středem zájmu celého světa byla právě naše republika kvůli tzv. otázce sudetských Němců. Nebezpečí pro vlast se stupňovalo každým dnem. 18. září obdrželi povolávací rozkaz k vojenské službě učitelé Bodlák a Kubů.⁴⁰ Byla vyhlášena mobilizace, která se dotkla i dalších pedagogů: Josefa Suka, Jaroslava Blechy, Jaroslava Jarolímka, Josefa Kostečky. Vyučování muselo být přizpůsobeno určitým opatřením. Třídy se spojovaly, na měšťanské škole vypomáhala z kapacitních důvodů učitelka Janáková z obecné školy. Dne 29. září byla školní budova zabrána za účelem ubytování vojska. Ubytovací povinnost se vztahovala i na další prostory ve městě. Vojsko bylo umístěno v přízemí v tělocvičně i v šatně, v čítárně byl lékař a sanitní oddíl. V prvním a druhém poschodí probíhala dále výuka, i když přítomnost vojska výrazně narušovala koncentraci dětí. Žáci projevovali o militární složku značný zájem, zajímali se o výzbroj vojáků. Při odchodu tohoto praporu věnovali vojáci výsledek své sbírky, tj. 189,30 Kč, oběma školám na vánoční ošacení sociálně znevýhodněné školní mládeže. I v následujících dnech sloužila škola opět vojenským účelům, takže vyučování probíhalo dále v omezeném rozsahu.

Kronikář velmi pateticky popisuje následující události po mnichovské dohodě: *„Následovaly události nejtragičtější: kapitulace naše před diktátem velmocí a souhlas s odevzdáním pohraničních oblastí Německu. Jmenování nové vlády generála Syrového, rezignace prezidenta E. Beneše a další události už jen uzavíraly bolestnou kapitolu dějin ani ne dvacetileté republiky. Ve školním rozhlase informoval ředitel žactvo o událostech. Po vyhlášení demobilizace se vrátil jako první učitel Josef Suk a postupně se vraceli všichni učitelé. V dalších dnech přicházelo do naší školy mnoho žáků, jejichž rodiče byli nuceni opustit zabraná území Německem, takže celkem přibylo více než 30 žáků. Někteří z nich se po uklidnění poměrů odstěhovali nebo přestoupili na jinou školu podle toho, kde rodiče dostali nové zaměstnaní. Mnozí se zde již usadili. Vyučování se dostávalo do normálních poměrů. Pohnuté události posledních měsíců měly následek ve*

---

³⁸ Srov. *Kronika chlapecké školy v Milevsku 1937-1940*, s. 14, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 18.

⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 23.

vnitřních poměrech našeho státu, úpravu nových hranic, novou vládu a nový politický život v našem státě. Vedení převzala strana Národní jednoty a vláda byla opatřena mimořádnou mocí (umocňovací zákon). Začala se provádět rázná opatření, aby zmírnila kruté následky, jež postihly naše spoluobčany na zabraném území. Škol se dotýká hlavně opatření o propuštění vdaných učitelek a o předčasném penzionování učitelských osob starších 55 let. Bylo rozkázáno odstranit z tříd z čelného místa obraz bývalého prezidenta E. Beneše i T.G. Masaryka a dle nového rozhodnutí vlády bude na místě pouze Střední státní znak.“⁴¹

I v této nelehké době navštívil naše město cestovatel Stanislav Škulina a v sokolovně měl přednášku o Africe, které se naši žáci zúčastnili.⁴²

Po obsazení Čech a Moravy říšskoněmeckým vojskem bylo v Milevsku v naší škole ubytováno německé vojsko. Navzdory této skutečnosti škola stále plnila svou vzdělávací funkci, jedna část školy patřila vojsku a v druhé probíhala výuka.⁴³

Školní rok 1938/39 byl ukončen 24. června 1939. Ředitel Karel Dolista odešel do důchodu ve věku 55 let.⁴⁴

Následující školní rok 1939/40 začal s novým ředitelem Františkem Mladou. Začátkem září se bohužel začala šířit nakažlivá nemoc, obrna. V důsledku této epidemiologické situace byly uzavřeny postupně všechny školy v Čechách, od 14. září do 30. září i naše škola.⁴⁵

I když některé události kronikář popisuje velmi emotivně, některá historická fakta kronika vůbec nezmiňuje, jako například přepadení Polska Německem 1. září roku 1939 a počátek druhé světové války.

I když probíhá válečné období, škola musí pokračovat běžným režimem. Ředitel školy František Mlada po 6 týdnech ve funkci umírá na srdeční mrtvici ve věku 58 let a novým ředitelem se stává Václav Grill.⁴⁶

Kronika velmi opatrně uvádí zápis o narušení milevského klidu: „*Jelikož došlo na některých místech Protektorátu Čechy a Morava k politováníhodným událostem, které rušily veřejný klid a pořádek způsobené nezodpovědnými živly, vyzývá zemský i okresní úřad v Milevsku, svoláním a oběžníky, všechny občany na okrese i školy, učitelé i*

---

⁴¹ *Kronika chlapecké školy v Milevsku 1937-1940*, s. 19-25, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁴² Srov. tamtéž, s. 26.

⁴³ Srov. tamtéž, s. 26.

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 28.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 31.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 38.

žactvo před podobnými činy, které by svou skutkovou podstatou se nesrovnávaly s postavením protektorátu k říši.“⁴⁷ Z tohoto zápisu je patrné, že kronikáři dělali zápisy do kroniky pod velkým tlakem, který pramenil ze strachu o sebe i své okolí.

Kronika například neuvádí, že v době realizace českého školství podle „velkoněmeckého modelu“ od dubna roku 1941 byly obecné školy zkráceny o rok, měšťanské naopak o rok prodlouženy. Hlavním vyučovacím předmětem byla němčina. Z učební látky byly vyloučeny dějiny literatury a dějepis se zabýval německým národem a jeho vůdci. Učitelé museli znát němčinu. Byla také vytvořena komise pro revizi učebnic, která zakázala 283 publikací, z tolerovaných byly odstraněny informace o Československu. Mezi diskriminační opatření patřilo omezení přístupu Židů ke vzdělání. Nejdříve byli propuštěni učitelé židovského původu, židovské děti nesměly navštěvovat školy německé ani české. Židovské děti se mohly vzdělávat jen v židovských školách, ale i ty byly postupně zrušeny. Takže od léta 1942 platil úplný zákaz vyučování žáků židovského původu.⁴⁸

Válečné roky a jimi způsobený nedostatek surovin měly pochopitelně negativní dopad také na školu. To se projevilo tím, že ve škole byl nedostatek topiva, což způsobovalo výpadek ve výuce.

V době Protektorátu Čech a Moravy byl podporován vznik německých škol, a proto i v Milevsku 1. května proběhlo slavnostní otevření německé školy za přítomnosti německých spoluobčanů a zástupců, pana oberlandráta, táborského hejtmána.⁴⁹ Také v tomto období byl kladen velký důraz na výuku německého jazyka a následně na nutnost provést dvojjazyčné označení školy. Tato doba s sebou přináší i zákaz oblíbených školních výletů. Školního rok 1939/40 byl ukončen 28.6. 1940. Další směrnice ze dne 26. června 1940 nařizovala odstranit vše, co by připomínalo vznik a trvání bývalé Československé republiky. Školní kroniky byly rovněž zabaleny, zapečetěny a uloženy jako závadné knihy. O tomto úkonu byla podána zpráva OŠV v Milevsku dne 30. června 1940.⁵⁰

Další fakta pocházejí z nové kroniky. Kronika uvádí opět rozdělení učitelů do tříd a zmiňuje událost ze dne 21. prosince 1940, kdy národní sdružení uspořádalo vánoční

---

⁴⁷Kronika chlapecké školy v Milevsku 1937-1940, s. 44, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁴⁸Srov. NOVOTNÝ, M. a kol. *Velké dějiny země Koruny české – školství a vzdělanost*, s. 354.

⁴⁹Srov. *Kronika chlapecké školy v Milevsku 1937-1940*, s. 48, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁵⁰Srov. *Kronika chlapecké školy v Milevsku 1937-1940*, s. 48-49, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

besídku u pana prezidenta na Pražském hradě. Z každého školního okresu byl vybrán jeden hoch a jedno děvče. Děti byly obdarovány knihami s vlastnoručním podpisem prezidenta Emila Háchy.⁵¹

Kronikář popisuje, že se 19. dubna žáci shromáždili v tělocvičně, aby vyslechli projev ředitele k oslavě narozenin Adolfa Hitlera. Podle nařízení vlády z 26. září 1940 je dalším povinným předmětem německý jazyk.⁵²

Kronika v dalších školních letech za Protektorátu Čech a Moravy uvádí poměrně méně informací než dříve. Opakují se oslavy říšského kancléře Adolfa Hitlera a prezidenta Háchy, které probíhaly vždy v tělocvičně a při nichž promluvil ředitel školy.⁵³

Kronika dále uvádí události ze dne 27. května 1942, kdy byl v Praze spáchán atentát na zastupujícího protektora Reinharda Heydricha, při němž utrpěl vážná zranění, kterým podlehl 4. června 1942. Školní rok byl ukončen 9. července.⁵⁴

Dne 27. října byl v ranních hodinách zatčen ve školní budově učitel Jaroslav Blecha německou tajnou policií.⁵⁵ Nebylo zde ovšem již zmíněno, že dotyčný pedagogický pracovník byl stíhán pro tzv. podvratnou podzemní činnost a byl následně odsouzen k odnětí svobody na 3 roky, z vězení se již nevrátil. Psychiku obyvatel Milevska v této těžké době posilovaly rozhlasové projevy prezidenta Beneše z Londýna, ačkoli tento poslech zahraničního rozhlasu byl nebezpečný a mnohdy trestán smrtí.⁵⁶

Kronika zmiňuje, že podle nařízení ministra školství ze dne 22. října se ruší zemské školní rady v Praze i v Brně. Jejich úkoly přecházejí na zemské úřady.⁵⁷

Učitelé byli nuceni postupně odcházet a pracovat pro německou říši. V srpnu byli povoláni úřadem práce učitelé Svatek a Kotalík a přiděleni k strojírenské firmě Bečka a spol. a firmě Saník, kde museli pracovat jako pomocní dělníci.⁵⁸

V září 1944 odcházejí učitelé Josef Kostečka, Štěpán Stodolovský a Ladislav Primas na práci do Německého Brodu, jelikož jsou povoláni úřadem práce jako pomocní dělníci. Následkem malého počtu učitelů musí vyučovat i ředitel. Jsou vydány

---

⁵¹ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 9, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁵² Srov. tamtéž, s. 11.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 30.

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 34.

⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 38.

⁵⁶ Srov. ŠINDELÁŘ, V. *Počátky milevských škol dokončení*, Milevský zpravodaj, 2015, roč. 21, č. 6, s. 5.

⁵⁷ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 38, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁵⁸ Srov. tamtéž, s. 50.

pokyny pro případ náletu na školy. Někteří žáci se vlivem válečných poměrů stěhovali na venkov, čímž se počet žáků ve třídách stále mění.⁵⁹ Během války vycházejí opakovaně nová nařízení, např. odchod žáků ze školy při leteckém nebezpečí, zajišťování školních místností pro jiné účely normalizace, změna vyjmenovaných slov při vyučování v češtině atd. Dále se prováděla preventivní cvičení v případě leteckého náletu. V lednu 1944 byly vánoční prázdniny prodlouženy až do února, děti dostávaly úkoly domů. V únoru byla škola zabrána „Kinderlager“ pro dívky. Děti dál dostávají úkoly domů až do 4. dubna. V dubnu bylo vyučování rušeno častými nálety.⁶⁰ Poslední dny dubnové a první dny květnové začínaly pro celý milevský okres napjatě. Několikrát denně je hlášen nálet, ale události rychle spějí ke konci války. V Milevsku a okolí se koncentruje německé vojsko. Městem projíždějí nepřehledné řady uprchlíků směrem na Písek. Na okrajích města se staví záseky pod dozorem SS, ale občané práci sabotují, a proto většinu práce konají němečtí vojáci.⁶¹ Dne 4. května celá posádka SS – 800 mužů opouští s těžkým nákladem město a odjíždí k Písku. Dne 5. května hlásí pražský rozhlas, že Praha povstala. V Milevsku se vyvěšují československé vlajky, německé nápisy a vlajky mizí, tvoří se národní garda (ozbrojené jednotky českých dobrovolníků, zřizované k výkonu pořádkové služby). Dne 6. května bere národní výbor do slibu všechny předsedy úřadů, odmítá však ředitele školy Václava Grilla a školního inspektora Rudolfa Horného a zbavuje je jejich místa.⁶² Od 7. května americké tanky čistí kraj. Válka je oficiálně ukončena 8. května anglickým ministerským předsedou Churchillem. Do Milevska přijíždí příslušníci Rudé armády 11. května. Život se opět vrací k běžným zvyklostem. 22. května bylo obnoveno vyučování.⁶³

Školní rok 1945/46 byl zahájen za radostnějších okolností než za doby okupace. Někteří učitelé odešli vyučovat do pohraničí, čímž vznikl jasný nedostatek sil, takže škola přijala nové učitele. Novou tvář je i pan inspektor Josef Prchal. Samozřejmě přichází hodně nových vyhlášek zemské školní rady.⁶⁴

Koncem května se učitelé i žáci zúčastnili pohřbu Jaroslava Blechy, který zemřel při převozu z koncentračního tábora. Po válce, koncem května, se také v Milevsku

---

⁵⁹ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 69, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 77.

⁶¹ Srov. tamtéž, s. 78-81.

⁶² Srov. ŠINDELÁŘ, V. *Počátky milevských škol dokončení*, Milevský zpravodaj, 2015, roč. 21, č. 8, s. 7.

⁶³ Srov. ŠINDELÁŘ, V. *Počátky milevských škol dokončení*, Milevský zpravodaj, 2013, roč. 21, č. 9, s. 5.

⁶⁴ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 95, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

a okolí objevuje tyfus, a proto je kvůli nemoci zastaveno vyučování. Hlavní prázdniny byly stanoveny od 2.7. 1945. Novým ředitelem se stává Bedřich Zítek.⁶⁵ Místo nenáviděné němčiny je zavedeno vyučování ruštiny.⁶⁶

Jelikož mezi naše spřátelené země patřilo Rumunsko, na které měla válka finanční dopad, provedli žáci v jarních měsících sběr lahví a výtěžek poslali hladovějícímu Rumunsku.

3.4 Pravidelné školní akce

Na začátku školního roku se pravidelně ustanovuje nová školní rada. Mezi každoroční školní akce patřila oslava svátku svobody 28. října. Žáci se shromáždili v tělocvičně a obstarávali program. Slavnost byla zakončena zazpíváním státní hymny.⁶⁷ Připomínala se výročí narození i úmrtí prezidentů. (Na konci června roku 1939 bylo nařízeno odstranit vše, co by připomínalo vznik a trvání bývalé Československé republiky, proto se tyto oslavy nekonaly). Začaly se oslavovat svátky německých představitelů. Každý rok také byly vánoční prázdniny a na konci ledna pololetní prázdniny. V květnu se konala pochodová cvičení, povinná dle zákona o branné výchově. Tři nižší třídy obecné školy pochodovaly 1 hodinu, 4. a 5. třída pochodovala 2 hodiny, žáci z měšťanské školy 4 hodiny.⁶⁸

Ke konci října Městská spořitelna v Milevsku věnovala dětem první třídy spořitelní knížku se základním vkladem 5 Kč. Každý rok se volilo rodičovské sdružení a jeho předseda.⁶⁹

Dalšími kulturními akcemi byly návštěvy kina a divadel. Prováděla se revize knihoven, při níž se za války vyřazovaly režimem netolerované knihy, které svým obsahem odporovaly ideologii německé říše.

V době Protektorátu Čech a Moravy probíhala na škole pravidelná protipožární cvičení, při nichž měli žáci a učitelé opustit budovu dle stanoveného plánu.⁷⁰

V důsledku navazování nových přátelských kontaktů s Jugoslávií a Rumunskem

---

⁶⁵ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 82-85, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 100.

⁶⁷ Srov. *Kronika chlapecké školy v Milevsku 1937-1940*, s. 7, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 42.

⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 42.

⁷⁰ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 31, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

byly v Československu slavnostně vyzdvihovány i jejich státní svátky.⁷¹ Po válce se opět zdůrazňují oslavy československé státnosti, například 28. říjen, rovněž se u nás slaví významné události v kontextu SSSR.⁷² V květnu probíhají oslavy osvobození od nacismu připadající na 8. a 9. květen.⁷³

Přes prázdniny probíhaly úpravy v budově školy. V roce 1946 byla provedena renovace podlahy, oken a v některých místnostech bylo nutné položit nové parkety.⁷⁴ Změny se dotkly i stravovacích návyků ve školní jídelně – strava byla obohacena o vydatnější polévky, rohlík a kakao.⁷⁵

V říjnu se žáci za dozoru učitelů účastnili sběru brambor. Ve škole nadále probíhala kontrolní činnost školní inspekce. Běžná výuka byla zpestřena školními výlety.

---

⁷¹ Srov. *Kronika chlapecké školy v Milevsku 1937-1940*, s. 8, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁷² Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 101, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁷³ Srov. ŠINDELÁŘ, V. *Počátky milevských škol dokončení*, Milevský zpravodaj, 2015, roč. 21, č. 8, s. 7.

⁷⁴ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 114, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 119.

4. 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko v letech 1947-1953

4.1 Učitelství sbor

Učitelství sbor se v tomto vymezeném období skládá z 12 členů. V čele vedení stojí ředitel, dále zde působí odborní učitelé, vedlejší učitelé a katecheta. Během sledovaného desetiletého období se vystřídali v milevské škole čtyři ředitelé. Prvním byl pokračující ředitel Bedřich Zítek (1945-1950). Druhým ředitelem ve sledovaném období byl Jan Vacek, který na škole působil od roku 1950 do roku 1951. Od června 1952 po složení ředitelské funkce pracoval na dole Hlubina v Karviné v ostravsko-karvinské kamenouhelné pánvi.⁷⁶ Poslední dva ředitelé byli František Zeman a Josef Zima, o kterých kronika nic neuvádí.

Na této škole v tomto období působili tito učitelé: Emanuel Keřka, Josef Lejčar, František Lukeš, Josef Motl, Josef Nesporý, Josef Suk, František Zeman, Anna Nováčková, Karel Stehlík, Marta Vlnová, Marie Kálalová, Jaroslava Veselá, Marie Vacková, Božena Vaštová, Helena Žáková, Věra Zemanová. Dále zde působili vedlejší učitelé: Jindřich Vondráška a Helena Kožíšková a katecheta Stanislav Lampart.

Ve školním roce 1951/52 se dle nového nazírání na postavení školy a pokynů okresního školního inspektora Karla Šprunka mění oslovení učitelů „pane učiteli, paní učitelko“ a zavádí se oslovení „soudruhu učiteli, soudružko učitelko“.⁷⁷ Učitelé si na toto oslovení musí zvyknout navzdory svým sympatiím či antipatiím. Mimo školu se učitelé i děti věnují hlavně pohybu v sokolských družinách, které spolupracují s Československým svazem mládeže. Učitelé z této školy, kteří navštěvují Sokol, jsou Josef Nesporý, jenž má na starosti hochy, a Věra Zemanová, která cvičí děvčata.⁷⁸

Učitelství sbor musel na konci školního roku předložit plán zamýšlené činnosti v době prázdnin. Jednalo se zejména o samostudium Kairovy (sovětský pedagog) pedagogiky a o možnou aplikaci jejích principů v teoretickém vyučování v dalším školním roce.⁷⁹ V padesátých letech je učitelům stanovena délka dovolené zákonem stejně jako ostatním zaměstnancům, a to podle počtu služebních let od 14 dnů do 4 týdnů. Dobu přesahující o prázdninách řádnou dovolenou je učitel povinen strávit pracovně. Učitelé zdejší školy byli o prázdninách, kromě doby dovolené, zaměstnáni

---

⁷⁶ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 191, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 191.

⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 190.

⁷⁹ Srov. tamtéž, s. 188.

v nejrůznějších oborech: jako hospodáři, vychovatelé, vedoucí na letních táborech, ženy zastupovaly učitelky mateřských škol, pracovaly jako vychovatelky v družinách mládeže. Pedagogové pracovali rovněž jako manuální „brigádníci“ při žních, v lese atd. Dále navštěvovali politická i odborná školení a kurzy. Učitelé jsou povinni mít podrobné písemné přípravy na vyučování.⁸⁰

4.2 Žáci a školní výuka

Ve sledovaném období se pohyboval počet žáků od 197 do 316, větší počet byl chlapců. Zvýšil se počet tříd na 13.

Na této škole se vyučuje těmito náboženstvím: římskokatolickému, československému a českobratrsko-evangelickému. Náboženství přestává být povinným vyučovacím předmětem od 1. září 1952. Kronika uvádí, že vyučovány budou jen ty děti, jejichž rodiče si osobně vyzvednou u ředitelství školy přihlášku.⁸¹

Dětská školní výbava se skládala z učebnic a sešitů. Ve školství je kladen stále větší důraz na mimoškolní aktivitu, a proto i na zdejší škole je zaváděno stále více zájmových kroužků: kroužky psaní na stroji, kroužky psaní těsnopisu, kroužek pěvecký, zdravotní, střelecký, výtvarný, biologický atd. Pro slabší žáky jsou zřízeny doučovací skupiny. Žáci se zapojovali do různých pracovních činností, jako úpravy parku Bažantnice, výpomoc při sázení stromků, skládání uhlí a práce na továrně Janka. Za práci byli finančně odměněni, výdělek spořili v takzvaném žákovském spoření.⁸²

Když probíhaly dny československo-sovětského přátelství, děti zdobily nástěnky fotografiemi sovětských představitelů.⁸³

Děti se v tomto období přihlašují do pionýrské organizace. Činnost Pionýra se zaměřovala především na nácivky písní a tanců pro veřejná vystoupení a jen velmi málo plnila svůj přední úkol, kterým měla být pomoc škole při zlepšení školní práce. Na škole je organizováno 58 % žáků Pionýru. Snaha ze strany ČSM je získat co největší počet žáků do Pionýra, takže se pionýrská organizace stává organizací spíše masovou než výběrovou, jak by měla být.⁸⁴ Na závěr roku slaví žáci sokolský den a též jsou povinni

---

⁸⁰ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 200, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁸¹ Srov. tamtéž, s. 144.

⁸² Srov. tamtéž, s. 163.

⁸³ Srov. tamtéž, s. 167.

⁸⁴ Srov. tamtéž, s. 185.

vykonat písemné závěrečné zkoušky.⁸⁵

Vybrané děti byly hospitalizovány v zotavovnách v oblasti slovenských hor. Ozdravný pobyt byl zcela zdarma na celý měsíc. Kronika cituje: „*Tak pečuje socialismus o své nejdražší, o svůj příští národ*“. Na závěr kroniky je často zmiňováno: „*Do nového školního roku mnoho úspěchů, největší úsilí všech o výchovu nejzdatnějších členů socialistické společnosti, bojovníků za mír a štěstí všeho lidstva*.“ Autorem zápisu je ředitel školy Jan Vacek. Z těchto citací je velmi patrná propagace komunismu a socialismu na školách.⁸⁶

Děti často pomáhaly zemědělcům, když hrozila nízká úroda, například se sbíráním škodlivého hmyzu, mandelinky bramborové (anglický brouk) a chrousta.⁸⁷

Od roku 1953 se děti zúčastňují týdenního rekreačního pobytu na horách s lyžařským a branným výcvikem.⁸⁸

V červnu v roce 1956 se děti zúčastnily okresní spartakiády, na kterou předtím poctivě nacvičovaly.⁸⁹ Ve školním roce 1955/56 nastalo hromadné přihlašování dětí do PO. Zdejší škola dosáhla celkem 70% organizovanosti.

4.3 Události a jejich vliv na školu

Kronika sice informuje, že 10. března 1948 tragicky zemřel Jan Masaryk (syn T. G. Masaryka), ministr zahraničních věcí Československé republiky, ale již neuvádí skutečnosti, které by byly v rozporu s komunistickou ideologií, že uvedená tragická smrt byla prezentována jako sebevražda. Teprve po sametové revoluci bylo obnoveno vyšetřování, při kterém bylo zjištěno zavinění druhou osobou.⁹⁰

V červnu téhož roku oznámil prezident Edvard Beneš předsedovi vlády, že se vzdává prezidentského úřadu. Novým prezidentem se stává Klement Gottwald.⁹¹

Koncem školního roku 1947/48 dle nařízení zemské školní rady byla rozdělena správa obecné a měšťanské školy na dvě samostatné jednotky, a to s účinností od 1. září

---

⁸⁵ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 186, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 188.

⁸⁷ Srov. SOKA Písek, *Kronika města Milevska od 1. února 1927*, s. 245.

⁸⁸ Srov. *1 Národní a střední škola v Milevsku 1952-1971*, s. 20, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 66.

⁹⁰ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 134, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁹¹ Srov. tamtéž, s. 134.

1948. Rozpojování bylo zbytečné, neboť podle nového školského zákona se školy rozdělují na první a druhý stupeň.⁹²

Kronika uvádí, že dne 8. září 1948 zemřel po těžké dlouhé nemoci bývalý prezident E. Beneš. Žáci se 16. září za doprovodu učitelů zúčastnili bohoslužby za zesnulého bývalého prezidenta.

Školní rok 1949/1950 byl zahájen velmi slavnostně, nejprve ve školní budově projevem ředitele školy, dále pak před radnicí s velkým počtem představitelů města s jejich projevy.⁹³

Pisatel se zmiňuje o paragrafu 38. zákona ze dne 19.12.1949 č. 279 Sb., podle kterého byly zrušeny školní obce a újezdy. Jejich závazky přešly na MNV, v nichž je sídlo školy.⁹⁴

Rok 1951/52 byl poprvé zahájen slavností spojenou se sportovními hrami a filmovým představením. V tomto roce byla škola spojena se střední školou, proto pro ni platí nařízení ministerstva podle sovětského vzoru a zavádí se nová organizace škol národních a středních, umístěných v jedné budově. Posláním tohoto nového typu školy, do které chodí děti od 6 do 15 let, je stejně řízená výchova. Ředitel národní školy se stává zástupcem. V kronice se píše, že dosavadní ředitel Jan Vacek byl zproštěn funkce a na jeho místo byl dosazen učitel střední školy František Zeman. Důvody zproštění u Jana Vacka nebyly známy. J. Vacek se poté přihlásil do dobrovolné uhelné „brigády“, kde nadále pracoval. Informace o dobrovolném odchodu ředitele jsou spekulativní.⁹⁵

Jelikož naše země měla v 50. letech spřátelené vztahy s africkými zeměmi, v květnu 1952 školu navštívil africký soubor z Nigérie. Spolu s nimi přijel zástupce ministerstva informací a osvěty. Interpreti dětem zpívali své národní písně, tančili své kolové tance a vyprávěli dětem tradiční pohádku. Děti byly z této akce nadšeny, mnozí z žáků (asi 90 %) se s touto etnickou příslušností nikdy neseťkali.⁹⁶

Po smrti J. V. Stalina, dne 5. března 1953, šly školy příkladem ve vyjadřování smutku. V těchto dnech byla škola smutečně vyzdobená, a to vně vlajkou spuštěnou na půl žerdi, uvnitř školní budovy smuteční rudou barvou. Stalinovy portréty ve třídách

---

⁹² Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 138, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁹³ Srov. tamtéž, s. 155.

⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 161.

⁹⁵ Srov. tamtéž, s. 191.

⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 192.

byly opatřeny smutečními páskami.⁹⁷ Po devíti dnech následovalo úmrtí prezidenta Klementa Gottwalda, národní smutek se tedy rozšířil. Po celé vlasti byly konány smuteční trzny.⁹⁸

Zákonem ze dne 30. dubna 1953 se reorganizuje školství, které bude realizováno podle sovětského modelu - ruší se gymnázia. Všeobecně vzdělávací školy jsou: 1. národní škola - v místech dosavadních národních škol, 2. osmiletá střední škola pro žáky od 6 do 13 let – v místech dosavadních středních škol, 3. jedenáctiletá střední škola ve větších místech pro žáky od 6 do 17 let, při čemž povinná školní docházka je do 14 let. Z toho je patrné, že povinná docházka není od 6 do 15 let, nýbrž od 6 do 14 (8 let).⁹⁹Tím, že v Milevsku byla zřízena jedenáctiletá škola, má město školu 3. stupně.¹⁰⁰

Začátkem června 1953 vstoupil v platnost zákon o měnové reformě, jímž se zavádí nová měna, která stabilizuje finanční poměry státu. Stará měna se ruší.¹⁰¹ Vklady se majitelům přehodnotí v poměru 1:5, peníze v hotovosti neuložené v peněžních ústavách se vyměňují majitelům v poměru 1:50. Toto opatření se týká i peněz školy, které byly jako hotovost složeny na ředitelství školy.¹⁰²

V 50. letech je zaveden měsíc československo-sovětského přátelství. Kronika cituje: „*V tomto měsíci je kladen důraz na výchovnou stránku, v které se uplatňuje význam SSSR v boji za světový mír, Rudé armády a našeho spojení se SSSR, našeho přátelství se SSSR pro budování socialismu u nás a existence SSSR jako první socialistické velmoci pro proletářské hnutí na celém světě.*“¹⁰³ Během měsíce bylo pravidelně jednou týdně promlouváno střídavě některými učiteli do školního rozhlasu, nebo byly vysílány ukázky z literární tvorby sovětského spisovatele.

4.4 Pravidelné školní akce

V roce 1948 byly obnoveny pravidelné výlety a pochodová cvičení. Z pravidelných akcí se opakují rodičovská sdružení, kde se volí předseda, místopředseda, jednatelka

---

⁹⁷ Srov. SOkA Písek, *Kronika města Milevska od 1. února 1927*, s. 233-234.

⁹⁸ Srov. *1 Národní a střední škola v Milevsku 1952-1971*, s. 20, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 23.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 29.

¹⁰¹ Srov. SOkA Písek, *Kronika města Milevska od 1. února 1927*, s. 234

¹⁰² Srov. *1 Národní a střední škola v Milevsku 1952-1971*, s. 24, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

¹⁰³ *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 193, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

a pokladník. K povinnému sběru přibyl i sběr chroustů. V červnu je mezi oslavy zařazen týden dětské radosti, který byl zakončen průvodem a pohoštěním. Slavil se vznik Československé republiky, oslavy probíhaly s bohatým programem a proslovy. Častěji se oslavovala sovětská výročí: vznik SSSR, výročí Velké říjnové revoluce, výročí narozenin J. V. Stalina, výročí V. I. Lenina, založení Rudé armády atd. Tvořily se takzvané oslavné týdny, např. týden k výročí Karla IV., týden Elišky Krásnohorské nebo týden Emila Holuba. Dále se slavily narozeniny T.G. Maryka i E. Beneše. K takzvaným pravidelným týdnům patřil i týden proti alkoholismu, týden střízlivosti, světový týden mládeže nebo týden o hasičském sboru.¹⁰⁴ Opakovaly se i květnové oslavy konce druhé světové války nebo svátek matek a svátek práce.¹⁰⁵ Pravidelně se také slavily narozeniny prezidenta republiky Klementa Gottwalda a následujících prezidentů.¹⁰⁶

Pokračují stravovací akce, které jsou stále vylepšovány, probíhají v restauračních zařízeních. Není zanedbána ani péče o zdraví dětí, děti chodí na školní lékařské prohlídky a jsou hromadně očkovány, např. proti tuberkulóze.¹⁰⁷

Škola též dostávala každoročně dary, např. od národního podniku Centropen. Obdržela buď psací potřeby nebo finanční částky. Okresní národní výbor v Milevsku přidělil zdejší škole 36 balení (po 20 tabletách) vitamínu C. Žáci i škola byli každý rok pojišťováni.¹⁰⁸

Slaví se výročí KSČ, v rámci těchto oslav jsou uspořádány výstavy a v milevské sokolovně děti této školy předvádí recitační pásmo a zpěv.¹⁰⁹

Děti jsou často vyzývány k volnočasovým pracovním činnostem, např.: pletí zeleniny a jiné práce v bývalém JZD, při přípravě zotavovny pro mládež na Hajdě (oblast za Milevskem). Děti měly někdy kvůli těmto povinnostem zkrácený školní výlet na jeden den. Musely též vykonávat každý rok branné cvičení podle směrnic, výsledky cvičení se oznamovaly vojenskému velitelství v Písku.¹¹⁰

Přes prázdniny školy nakupovaly školní potřeby a prováděly se malby a různé

---

¹⁰⁴ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdni hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 151, dostupné z: archiv 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 137.

¹⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 148.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, s. 152.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž, s. 165.

¹⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 185.

¹¹⁰ Srov. tamtéž, s. 187.

opravy na škole.¹¹¹ Škola vždy slavnostně slavila zahájení takzvané pětiletky (pětiletý plán stanovený KSČ).¹¹²

Mezi „brigády“ padesátých let patřilo sázení stromů.¹¹³ Za toto úspěšné sázení dostaly děti vyznamenání od Lesního ředitelství Milevsko. Oslavy prvního máje pořádal Okresní akční výbor Národní fronty (sdružení politických stran, stala se nástrojem absolutní moci KSČ) v Milevsku. Jednou z oslav 50. let je i svátek MDŽ. Každým rokem probíhal v červnu zápis dětí do prvních tříd.

---

¹¹¹ Srov. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdní hlavní škola chlapecká v Milevsku*, s. 188, dostupné z: archiv I. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.

¹¹² Srov. tamtéž, s. 192.

¹¹³ Srov. SOkA Písek, *Kronika města Milevska od 1. února 1927*, s. 245.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala historii vzdělávání v Milevsku se zaměřením na 1. ZŠ T. G. Masaryka v letech 1937-1953, ale zabývala jsem se rovněž počátky školství v tomto městě. Pracovala jsem především s informacemi ze školních a obecních kronik, dále jsem použila dostupnou literaturu z milevského muzea a milevské knihovny. Po počátečním nastudování materiálu jsem se rozhodla zmapovat právě toto období, neboť obsahuje mnoho historicky zajímavých událostí, které kronikáři taktéž popisují v kontextu města.

Záměrem mé bakalářské práce byla snaha přiblížit čtenáři život a vzdělání jak na 1. ZŠ T. G. Masaryka, tak i v Milevsku v určitém časovém úseku, a to v letech 1937-1953. Toto popisované období jsem rozdělila do dvou časových úseků, ve kterých se zrcadlí důležité historické události. Zmíněné období jsem se snažila zaznamenat podrobně. Zaměřila jsem se jak na samotné dějinné události, tak na jejich dopad na chod školy. Zároveň jsem se soustředila na složení učitelského sboru, vedení školy, školní výuku, žáky i na pravidelné akce a oslavy školy.

V mé práci jsem došla k poznatku, že těžké válečné období se samozřejmě podepsalo jak na chodu školy, tak i na psaní kronik. Čeští učitelé museli psát kroniky v souladu s dobovou ideologií, což nebylo snadné. Řada zápisů byla realizována pod strachem a tlakem, kronikové záznamy tedy nebyly vůbec objektivní, musely korespondovat s požadavky režimu. Pisatelé byli většinou ředitelé. Psaní kronik, ale i chod školy po válce byl silně ovlivněn nastupujícím komunismem a jeho ideologií. Mezi lety 1948-1950 byl znát stále posilující vliv komunistické ideologie, dokládají to i zápisy v kronikách o stále častějších oslavách spjatých s touto politickou ideou. Všechny instituce se musely v této době řídit předepsanými stanovenými dvouletými, později pětiletými plány. Ty obsahovaly povinné oslavy, konání častých „brigád“ nebo různých sběrů léčivých bylin a jiných surovin. Kladl se důraz na úzkou spolupráci s patronáty a rodiči v rámci SRPŠ, dále na kooperaci škol s městským národním výborem. Chod školy, její modernizace a prosperita byly závislé na faktu, zda ředitelé byli členy městských národních výborů, nebo jen řadoví členové komunistické strany. Veřejná politická angažovanost se očekávala i od učitelů. Na jejich výuku dohlíželi inspektoři.

Mezi mé zdroje patří i vyprávění mých babiček, kterým je téměř 90 let. Navštěvovaly školu ve válečných letech a za jejich dobové poznatky a vzpomínky jsem

opravdu vděčná, neboť mi pomohly přiblížit a pochopit toto období.

Myslím si, že cílů, které jsem si vytyčila, jsem dosáhla, i když si s respektem ke kronikovým záznamům uvědomuji, že vzhledem k velkému množství materiálu je možné práci dále naplňovat a rozšiřovat.

Seznam použitých zdrojů

1. BERVIDA, J.; DOUBEK, F.; FREY, J.; MARCHELOVÁ, M.; VONDRÁK, P.; ZEMAN, F. *800 let Milevska 1184–1984*. Milevsko: Městský národní výbor v Milevsku, 1984, ISNB: neuvedeno
2. BÍLEK, J. a KÁLAL J. *Milevsko a okolí od A do ... Ž. 1. Milevsko*, 2000, ISBN: neuvedeno.
3. KYTKA, J. *Milevsko a jeho kraj: turistika, památky, historie*. Milevsko: Odbor Klubu českých turistů, 1940; (Karel Bursík), ISBN: neuvedeno.
4. NOVOTNÝ, M. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české – školství a vzdělanost, 2020*, ISBN: 978-80-7432-985-2
5. RŮŽIČKA, J., *Vývoj Milevska a okolí od pravěku až do r. 1939: (několik kapitol z místní vlastivědy)*, Milevsko: Spolek pro rozvoj kultury, 1996, Milevská vlastivědná knihnice, ISBN: neuvedeno.
6. ŠINDELÁŘ, V. *Milevsko a okolí. Milevsko: Sdružení obcí Milevska*, 1998, ISBN: neuvedeno
7. ŠINDELÁŘ, V., *Smolná kniha města Milevska*, Milevsko, 1993, ISBN: neuvedeno.
8. WEYRAUCH, E. A., ŠINDELÁŘ. V. *Dějiny kláštera, města a panství Milevska sepsané léta 1841*, Milevsko: Agentura Porthos a Milevské muzeum, 1997, ISBN:80-238-1472-9

Internetové zdroje

1. RADOSTA, I. Historie města, *Oficiální web města Milevsko*, [online]. 2019, č.1 [cit. 2021-12-28]. Dostupné na WWW: <<https://www.milevsko-mesto.cz/o-meste/milevsko-seznamte-se/z-historie>>.

Prameny

1. *1. Národní a střední škola v Milevsku 1952-1971*, s. 20
2. *Kronika 1940–1952, Obecná a újezdní hlavní škola chlapecká v Milevsku*
3. *Kronika chlapecké školy v Milevsku 1937-1940*
4. SOkA Písek, *Kronika města Milevska od 1. února 1927*
5. SOkA Písek, *Pamětní kniha města Milevska II*

Novinové články

1. ŠINDELÁŘ V., MILEVSKÝ ZPRAVODAJ – *Informační měsíčník pro občany Milevska: vydává Dům kultury Milevsko, IČO 48257460 • Ročník XXI*

Seznam použitých zkratk

ČSN	- Československý svaz mládeže
JZD	- Jednotné zemědělské družstvo
KSČ	- Komunistická strana Československa
MDŽ	- Mezinárodní den žen
MNO	- Ministerstvo národní obrany
MNV	- Místní národní výbor
OŠV	- Okresní školní výbor
PO	- Pionýrská organizace
SSSR	- Svaz sovětských socialistických republik
ZVVZ Milevsko	- Závody na výrobu vzduchotechnických zařízení

Abstrakt

MÜLLEROVÁ, T. *Historie 1. ZŠ T. G. Masaryka v Milevsku v letech 1937-1953*, České Budějovice 2022. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Klíčová slova: dějiny vzdělávání, historie města Milevska, základní škola, žáci, učitelé, školní výuka, učitelský sbor, pravidelné školní akce, mimořádné události.

Tato bakalářská práce se zabývá historií vzdělávání ve městě Milevsko v letech 1937–1953, především zaměřenou na 1. ZŠ T. G. Masaryka. První a druhá kapitola se zabývá historií města a vzdělávání v Milevsku. Třetí a čtvrtá kapitola popisují život na základní škole v předválečném, válečném a poválečném období. Práce popisuje učitelský sbor a ředitele, kteří v těchto letech na škole působili. Dále se zabývá žáky a školní výukou v souvislosti s daným časovým úsekem. V práci jsou také popsány důležité události, které ovlivnily chod školy. Dalšími popisovanými aspekty, kterými se práce zabývá, jsou pravidelné školní akce vyplývající z určité doby. Tato bakalářská práce je zpracována zejména na základě školních a obecních kronik.

Abstract

MÜLLEROVÁ, T. *History of the First T. G. Masaryk's Primary School in Milevsko from 1937 to 1953*,

České Budějovice 2022. Bachelor's thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Theology. Thesis supervisor: doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Keywords: history of education, history of Milevsko, primary school, pupils, teachers, education, teaching staff, regular school events, emergencies.

This bachelor's thesis focuses on the history of education in Milevsko from 1937 to 1953, primarily on the First T. G. Masaryk's Primary School. The first and second chapters concern the history of the town and its education. The third and fourth chapters describe the everyday life at the primary school in the pre-, during, and post-war periods. This thesis also covers the teaching staff and principals performing their duties during the stated period. Furthermore, it addresses the pupils and their education. Important events affecting the school's operations are also mentioned in this thesis. Lastly, this thesis deals with regular school events and is composed primarily of school and town chronicles.